O‘ZBEKISTONDA YUQORI IQTISODIY O‘SISH SHAROITIDA INFLYATSIYANI PASAYTIRISH: IQTISODIY O‘SISH VA NARXLAR BARQARORLIGI O‘RTASIDAGI MUVOZANAT

Abdullayeva Dilshoda Jamoliddin qizi

Mustaqil izlanuvchi

dilshoda.ielts@gmail.com

+998889999669

Annotatsiya: Tezisda O‘zbekistonda yuqori iqtisodiy o‘sish sharoitida inflyatsiyani barqaror pasaytirish muammosi tahlil qilinadi. Rasmiy statistika asosida iqtisodiy faollik, yillik va bazaviy inflyatsiya hamda pul-kredit sharoitlari o‘rtasidagi bog‘liqlik baholanadi. Inflyatsiyaning talab, tarif-xarajat va tashqi narx shoklari kabi manbalarini farqlash zarurligi asoslanib, muallif tomonidan “manbaga yo‘naltirilgan inflyatsiyani boshqarish modeli” taklif etiladi.

Kalit so‘zlar: makroiqtisodiyot, iqtisodiy o‘sish, inflyatsiya, narxlar barqarorligi, pul-kredit siyosati, asosiy stavka, yalpi talab, inflyatsion targetlash.

Kirish

Makroiqtisodiy siyosatning eng murakkab vazifalaridan biri yuqori iqtisodiy o‘sish sur’atlarini saqlagan holda narxlar barqarorligini ta’minlashdir. Iqtisodiy faollikning yuqori bo‘lishi ishlab chiqarish, bandlik va aholi daromadlarining oshishiga xizmat qiladi, biroq yalpi talabning ishlab chiqarish imkoniyatlaridan tezroq kengayishi inflyatsion bosimni kuchaytirishi mumkin. Shu sababli iqtisodiy o‘sish va inflyatsiya o‘rtasidagi muvozanat O‘zbekiston makroiqtisodiy siyosatining dolzarb masalalaridan biridir.

2025-yilda O‘zbekiston real yalpi ichki mahsuloti 7,7 foizga o‘sdi. Shu davrda yillik inflyatsiya 2024-yil dekabrdagi 9,8 foizdan 2025-yil dekabrda 7,3 foizgacha pasaydi. 2026-yil avgustida yillik inflyatsiya 6,2 foiz, bazaviy inflyatsiya esa 5,5 foizni tashkil

etdi. Markaziy bank 2026-yil 16-sentabrdagi yig‘ilishida asosiy stavkani 14 foiz darajasida saqlab qoldi. Bu holat yuqori iqtisodiy faollik sharoitida inflyatsiyani 5 foizlik targetga yaqinlashtirish masalasini alohida ilmiy va amaliy ahamiyatga ega qiladi.

Qisqa muddatda iqtisodiy faollik va narxlar dinamikasi o‘rtasidagi bog‘liqlik Phillips egri chizig‘i doirasida izohlanadi: yalpi talabning tez kengayishi ishlab chiqarish va bandlikni qo‘llab-quvvatlashi bilan birga narx bosimini kuchaytirishi mumkin. Friedman esa uzoq muddatda inflyatsiyani doimiy ravishda yuqori talab orqali bandlikni oshirish vositasi sifatida qo‘llab bo‘lmasligini, inflyatsion kutilmalar hal qiluvchi ahamiyat kasb etishini ko‘rsatgan. Zamonaviy inflyatsion targetlash yondashuvida esa Markaziy bank joriy inflyatsiyadan tashqari prognoz, kutilmalar va iqtisodiy faollikni birgalikda baholaydi. Shu bois O‘zbekiston uchun masala “o‘sish yoki inflyatsiya” tanlovidan ko‘ra, narxlar barqarorligiga eng kam makroiqtisodiy xarajat bilan erishish masalasi sifatida qo‘yilishi maqsadga muvofiq.

Iqtisodiy o‘sish va inflyatsiyaning amaldagi holati

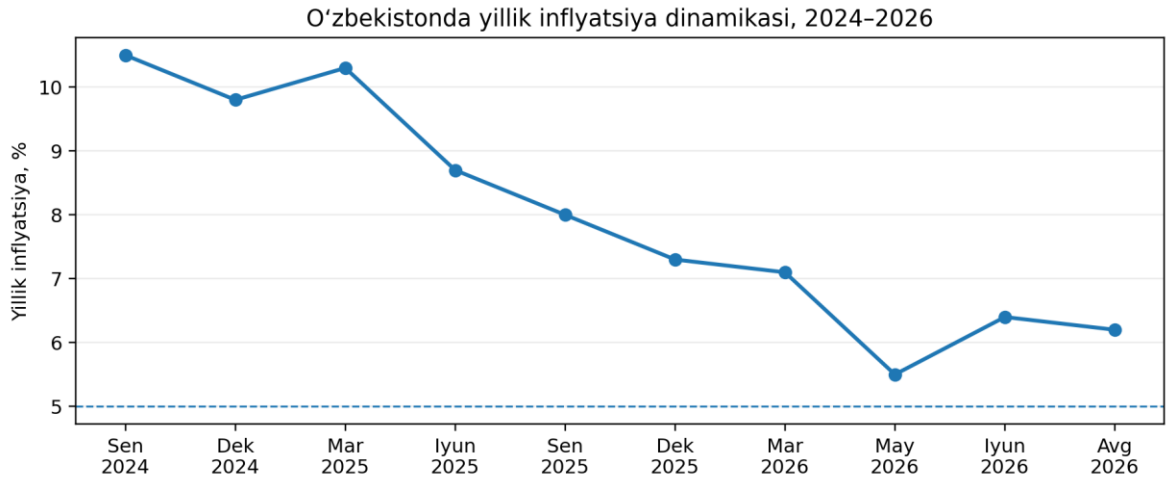
Ko‘rsatkich	2024	2025	2026-yil so‘nggi ma’lumot
Yillik inflyatsiya, %	9,8 (dek.)	7,3 (dek.)	6,2 (avg.)
Bazaviy inflyatsiya, %	–	–	5,5 (avg.)
Real YAIM o‘sishi, %	6,7	7,7	6,8*
Asosiy stavka, %	–	–	14,0
Inflyatsion target, %	5,0	5,0	5,0

1-jadval. O‘zbekistonning ayrim asosiy makroiqtisodiy ko‘rsatkichlari

Izoh: 2026-yil uchun IMF prognozi. Manba: Milliy statistika qo‘mitasi, Markaziy bank va IMF rasmiy ma’lumotlari.

Jadval iqtisodiyotda muhim kombinatsiya shakllanganini ko‘rsatadi: real iqtisodiy o‘sish yuqori bo‘lib qolayotgan bir paytda yillik inflyatsiya pasaymoqda. Biroq bazaviy inflyatsiyaning 5,5 foiz darajasida qolishi va asosiy stavkaning 14 foizda saqlanishi narx bosimlari to‘liq bartaraf etilmaganidan dalolat beradi. Demak, inflyatsiya pasayishi hali pul-kredit siyosatini tez yumshatish uchun yetarli shart emas.

2025-yildagi 7,7 foizlik real o‘sish yuqori ichki iqtisodiy faollik bilan birga kechdi. Rasmiy ma’lumotlarda sanoat ishlab chiqarishi 6,8 foiz, chakana savdo 11,2 foiz, bozor xizmatlari 14,7 foiz va eksport 24 foizga o‘sgani qayd etilgan. Bu ko‘rsatkichlar talabning kuchli ekanini ko‘rsatsa-da, yuqori o‘sishning o‘zi inflyatsiya tezlashishini muqarrar qilmaydi: taklif quvvatlari, unumdorlik va raqobat ham kengaysa, talabning bir qismi narxlar emas, real ishlab chiqarish o‘sishi orqali qoplanadi.

1-diagramma. O‘zbekistonda yillik inflyatsiya dinamikasi, %

Manba: O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki ma’lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.

Diagramma 2024-yil sentabrdagi 10,5 foizlik inflyatsiya 2026-yil avgustida 6,2 foizgacha pasayganini ko‘rsatadi. Biroq jarayon bir tekis kechmagan: 2026-yil mayida inflyatsiya 5,5 foizgacha tushganidan so‘ng iyunda 6,4 foizga ko‘tarilgan. Bu holat tariflar va taklif tomondagi omillar inflyatsiya dinamikasiga sezilarli ta’sir ko‘rsatishini

anglatadi. Shuning uchun umumiy inflyatsiyaning qisqa muddatli pasayishini barqaror dezinflatsiya bilan tenglashtirish to‘g‘ri emas.

Inflyatsiyani samarali boshqarish uchun uning kelib chiqish manbalarini farqlash zarur. Birinchi guruh – yuqori iste’mol va investitsion talab bilan bog‘liq talab inflyatsiyasi. Markaziy bank 2026-yil sentabrida chakana savdo, xizmatlar va investitsiyalardagi ijobiy dinamika kuchli iste’mol va investitsion talab saqlanayotganini qayd etdi. Bunday vaziyatda qat’iy pul-kredit sharoitlari kredit va talabning haddan tashqari tez kengayishini cheklash orqali inflyatsiyani pasaytirishga xizmat qiladi.

Ikkinchi guruh – tariflar, energiya va ishlab chiqarish xarajatlari bilan bog‘liq taklif inflyatsiyasi. Masalan, energiya tariflaridagi o‘zgarish birlamchi ravishda ishlab chiqarish va xizmat ko‘rsatish xarajatlarini oshirishi mumkin. Foiz stavkasi bunday birlamchi shokni bevosita bartaraf eta olmaydi; monetar siyosatning vazifasi uning ikkilamchi ta’sirini, ya’ni boshqa tovar va xizmatlar narxlariga tarqalishini hamda inflyatsion kutilmalarda mustahkamlanishini cheklashdan iborat.

Uchinchi guruh – jahon oziq-ovqat va energiya narxlari, transport-logistika xarajatlari va tashqi moliyaviy sharoitlar orqali kirib keladigan import inflyatsiyasi. Bu holatda ichki raqobatni kuchaytirish, import geografiyasini diversifikatsiya qilish, logistika xarajatlarini kamaytirish va ichki taklifni kengaytirish monetar siyosatni to‘ldiruvchi muhim vositalardir.

Inflyatsiya manbasi	**Asosiy ta’sir kanali**	**Ustuvor siyosat instrumenti**
Yuqori ichki talab	Talabning taklifdan tezroq kengayishi	Pul-kredit qat’iyligi + fiskal intizom
Tarif va xarajat shoki	Energiya va xarajatlarning narxlarga o‘tishi	Tarkibiy islohot + manzilli himoya
Import inflyatsiyasi	Tashqi narx va logistika xarajatlari	Raqobat + logistika + diversifikatsiya
Inflyatsion kutilmalar	Narx va ish haqi qarorlarida inertsiya	Ishonchli kommunikatsiya + izchil siyosat

Tadqiqot doirasida “manbaga yo‘naltirilgan inflyatsiyani boshqarish modeli” taklif etiladi. Uning mohiyati inflyatsiyani yagona ko‘rsatkich sifatida boshqarishdan ko‘ra, avvalo narx bosimining manbasini aniqlash, keyin unga eng mos siyosat instrumentini tanlashdan iborat. Model quyidagi mantiqiy zanjirga asoslanadi:

Ushbu yondashuv asosiy stavkaning rolini kamaytirmaydi. Aksincha, pul-kredit instrumentini u eng samarali ta’sir ko‘rsatadigan talab va kutilmalar kanaliga yo‘naltiradi, taklif shoklariga esa fiskal va tarkibiy choralarni biriktiradi. Natijada narxlar barqarorligiga erishish xarajatlari iqtisodiy o‘sish uchun imkon qadar kamroq bo‘lishi mumkin.

Birinchidan, inflyatsiya monitoringida umumiy va bazaviy inflyatsiya bilan birga talab, tarif-xarajat va tashqi omillarning hissasini alohida baholash amaliyotini kuchaytirish zarur.

Ikkinchidan, pul-kredit va fiskal siyosat o‘rtasidagi muvofiqlikni kuchaytirish lozim. Qat’iy monetar siyosat sharoitida haddan tashqari ekspansion fiskal talab dezinflatsiya jarayonini sekinlashtirishi mumkin.

Uchinchidan, energiya tariflari bo‘yicha zarur islohotlarni manzilli ijtimoiy himoya va energiya samaradorligini oshiruvchi choralar bilan birga olib borish kerak.

To‘rtinchidan, oziq-ovqat va import inflyatsiyasini kamaytirish uchun ichki raqobat, saqlash-logistika infratuzilmasi va import manbalarini diversifikatsiya qilish ustuvor bo‘lishi lozim.

Beshinchidan, asosiy stavkani yumshatish bo‘yicha qarorlar faqat umumiy inflyatsiyaga emas, bazaviy inflyatsiya, inflyatsion kutilmalar va ichki talab bosimining barqaror pasayishiga tayangan holda qabul qilinishi maqsadga muvofiq.

Xulosa

Tahlil O‘zbekistonda yuqori iqtisodiy o‘sish va pasayayotgan inflyatsiya bir vaqtda kuzatilayotganini ko‘rsatadi. 2025-yilda real YAIM 7,7 foizga o‘sgan bo‘lsa, yillik inflyatsiya 7,3 foizgacha, 2026-yil avgustida esa 6,2 foizgacha pasaydi. Biroq bazaviy

inflyatsiyaning 5,5 foiz darajasida qolishi, ichki talabning yuqoriligi va tarif-tashqi shoklarning mavjudligi inflyatsion xatarlar to‘liq yo‘qolmaganini bildiradi.

Shu sababli 5 foizlik inflyatsion targetga erishish faqat asosiy stavka orqali emas, balki inflyatsiyaning manbasiga mos monetar, fiskal va tarkibiy instrumentlarni muvofiqlashtirish orqali amalga oshirilishi maqsadga muvofiq. Taklif etilgan manbaga yo‘naltirilgan model narxlar barqarorligini ta’minlash bilan birga iqtisodiyotning ishlab chiqarish va investitsion salohiyatini ortiqcha cheklamaslikka qaratilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Yillik, yil boshidan va oylik inflyatsiya. Yangilangan sana: 07.09.2026. https://cbu.uz/uz/monetary-policy/annual-inflation/indicators/

2. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. 2026-yil 16-sentabrdagi asosiy stavka bo‘yicha qaror: asosiy stavka 14 foiz darajasida saqlandi. https://cbu.uz/en/monetary-policy/publications/press-releases/4540138/

3. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. 2025-yilda O‘zbekiston YAIMi 7,7 foizga o‘sdi. 2026. https://stat.uz/

4. International Monetary Fund. Republic of Uzbekistan: 2026 Article IV Consultation – Selected Economic Indicators, 2023–2027. 2026.

5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 16-fevraldagi PF-21-son Farmoni. Lex.uz.

6. Phillips, A. W. The Relation between Unemployment and the Rate of Change of Money Wage Rates in the United Kingdom, 1861–1957. Economica, 1958, 25(100), 283–299.

7. Friedman, M. The Role of Monetary Policy. American Economic Review, 1968, 58(1), 1–17.

8. Svensson, L. E. O. Inflation Forecast Targeting: Implementing and Monitoring Inflation Targets. European Economic Review, 1997, 41(6), 1111–1146.